

« Τὸν λόγον τοῦτον ὑπεδέχθησαν βραχδαῖαι χειροκροτήσεις. Μεθ' οὗ ἡ Σύνοδος ἐπικυρώσασα τὸ ἕως τότε προσωρινὸν αὐτῆς γραφεῖον, ἐψηφίσαντο Πρόεδρον τῆς τιμῆς τὸν Κ. Ὑπουργὸν τῶν Ἐσωτερικῶν, ὅστις ἀναστάς ἐτοποθετήθη παρὰ τῷ Κ. Φαλλοῦ, καὶ ἀπήγγειλε λόγον οὐχ ἥττον συγκινητικόν, ἐπίσης χειροκροτηθέντα.

» Διαικοπέσις μετὰ μίαν ὥραν τῆς ὀμνηγύρειας, ἐπανελθὼν ὁ Κ. Κερβέρας ἐξέθετο τὴν ἐν Ἰσπανίᾳ κατάστασιν τῆς ὀφθαλμιατρικῆς.

» Ὁ Κ. Ἀναγνωστάκης ὑπέβαλεν ὁμοίον ὑπόμνημα περὶ Ἑλλάδος καὶ Αἰγύπτου. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ ἀξιολόγου τούτου ὑπομνήματος θέλει ἐξακολουθήσει κατὰ τὴν συνεδρίασιν τῆς ἐπιούσης.

« Συεδρίασις τῆς 15 Σεπτεμβρίου. Ὁ Κ. Ἀναγνωστάκης ἐξακολουθεῖ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ ἀξιωματώτου (remarquable) αὐτοῦ ὑπομνήματος, ὅπερ ἐν τῇ χθесινῇ συνεδριάσει τοσοῦτον ἰσχυρῶς προσείληκε τὴν προσοχὴν.

» Μετὰ τὸν Ἀναγνωστάκην ὁ Κ. Μελχιὸρ ἐξέθετο τὴν κατάστασιν τῆς ὀφθαλμιατρικῆς ἐν τῇ Δανίᾳ, μεθ' οὗ ἡ Σύνοδος προέβη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν ἐν τῷ προγράμματι ζητημάτων κλ.»

Μετὰ δὲ τὸ τέλος τῆς τετάρτης καὶ τελευταίας συνεδριάσεως συνεκροτήθη μεγαλοπρεπὲς συμπόσιον, ὅτε πολλαὶ ἐγένοντο φιλοτισίαι καὶ προπόσεις. Καὶ πάλιν ὁ ἡμέτερος Κ. Ἀναγνωστάκης ἀπήγγειλε λόγους ἐνθουσιώδεις, αὐ συγκινηθέντας, κατὰ τὴν *Presse médicale*, ζωνρῶς τοὺς πάντας, καὶ ζωνρῶτερον χειροκροτηθέντας. »

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

—000—

Notices sur la topographie ancienne de la Nouvelle Russie et de la Bessarabie par P. J. Brunn. Odessa, 1857.

Die Herakleiotische Halbinsel, etc. par M. Becker. Leipzig, 1856.

Τέσσαρες ἢ πέντε φαίνονται οἱ τρόποι καθ' οὓς γίνονται αἱ γεωγραφικαὶ ἀνακκλύψεις καὶ αἱ ἐξακριβώσεις γνωστῶν ἤδη τῆς γῆς μερῶν· αἱ πολεμικαὶ ἐκστρατεῖαι, τὰ τῶν ἐμπόρων ταξίδια, αἱ τῶν ἱεραποστόλων πορεῖαι, περιηγήσεις σπουδῶν ἰδιωτῶν, καὶ τέλος ἀποστολαὶ κυβερνήσεων ἐξ ἐπιτηδῆς ἐπὶ σκοπῷ ἀνακκλύσεων. Ποῖος τῶν τρόπων τούτων εἶναι ὁ παρέχων τὰς ἀκριβεστάτας πληροφορίας, εἶναι ζήτημα οὐχὶ τῶν τυχαίων, διότι φίνεται ὅτι ὅλοι οἱ τρόποι οὗτοι δὲν εἶναι ἐλεύθεροι ἀτοπημάτων καὶ ἐναντιοτήτων πρὸς τὴν ζητούμεν ἰσχυρίαν. Ὁμολογούμενον ὁμοῦς εἶναι ὅτι αἱ πολεμικαὶ ἐκστρατεῖαι καὶ τὰ τῶν ἐμπόρων ταξίδια ἦσαν αἱ παλαιόταται ἅμα καὶ καρπορῶταται ὁδοὶ τῶν γεωγραφικῶν ἀνακκλύσεων. Αὐταὶ ἔτι καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις, ὅτε γίνονται

τόσαι ἐξ ἐπιτηδῆς ἐπιστημονικαὶ ἀποστολαὶ, δὲν παύουσι χρηγοῦσαι ἡμῖν πολυτίμους τοπογραφικὰς εἰδήσεις. Αἱ πολεμικαὶ ἰδίως ἐκστρατεῖαι δεικνύουσι τὴν σήμερον πολλαπλὴν ἐνέργειαν καὶ συνενούσιν, οὕτως εἰπεῖν, ἐν ἑαυταῖς τὸν χαρακτῆρα ὅλων σχεδὸν τῶν ἀνω ρηθέντων τρόπων, διότι καὶ ἐπιστημονικαὶ ἐπιτροπαὶ καὶ ἱεραπόστολοι καὶ ἔμποροι καὶ ἰδιῶται περιηγηταὶ αὐτὰς παρακολουθοῦσι καὶ ἔτι πρὸς τούτοις προηγούνται μὲν αὐτῶν πάντοτε αἱ παντοδαπαὶ ἐν ταῖς ἡμερῶν ἀφηγήσεις περὶ τῶν μερῶν ἐπὶ τὰ ὅποια γίνονται αἱ ἐκστρατεῖαι, ὡς κινουμένης τῆς περιεργείας τοῦ κοινῆς πρὸς γνῶσιν αὐτῶν, ἔπονται δὲ πολλάκις αἱ τῶν εἰς τὸ θέατρον τοῦ πολέμου διαμεινάντων λογίων περαιτέραι ἀνιχνεύσεις, ὡς διατηρουμένης ἐπὶ πολὺ τῆς περιεργείας τοῦ κοινῆς καὶ μετὰ τὰς τέλους λαβούσας ἀνθρωποκτόνους πράξεις. Οὕτως ὁ πολέμου ἄνθρωπος προσπαθεῖ ἐκ παντὸς νὰ ὠρελῆται καὶ ἐξ αὐτοῦ τοῦ καθ' Ὁμηρον ὀκρυόεντος πολέμου, τοῦ οὐδύλως βέβαια ἐρασμίου πράγματος. Τοιαύτην πηγὴν καὶ ἀφορμὴν ἔχουσι καὶ τὰ ἀνω σημειούμενα παρ' ἡμῶν δύο βιβλία, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ μὲν πρῶτον δημοτικώτερον πῶς γεγραμμένον καὶ ἀνευ συχνῆς παραθέσεως ἀρχαίων κειμένων, ἐξετάζει ἐν σειρᾷ ἀλφαβητικῆ ὅλους σχεδὸν τοὺς τόπους ἐνθα ὁ τελευταῖος μέγας πόλεμος διεξήχθη, τὸ δὲ ἕτερον γεγραμμένον φιλολογικώτερον καὶ μὲ πίνακα τοπογραφικῶν συνοδευόμενον, εἰς ἕν μέρος μόνον τῆς Ταυρικῆς χερσονήσου περιορίζεται, τὸ περὶ τὴν Σεβαστούπουλιν, καὶ περιεργότατον διὰ τοῦτο καθίσταται. Μὴ δυνάμενοι ἡμεῖς νὰ παρακολουθήσωμεν τοὺς συγγραφεῖς τῶν δύο τούτων βιβλίων εἰς τὰς ἀξιολόγους ἐρεῦνας τῶν, ἀρκούμεθα εἰς τὸ νὰ δηλώσωμεν αὐτὰ εἰς τοὺς ὁμογενεῖς ἡμῶν τοὺς πολλὰ κατ' ἐκεῖνα τὰ μέρη διατρέποντας χάριν ἐμπορίου ἢ ἄλλων πολιτιστικῶν ἐνεργειῶν, καὶ εὐχαριστοῦμεν τοὺς κυρίους Brunn καὶ Becker, ὅτι καὶ αὐτοὶ, τὸ παράδειγμα τῶν πρὸ αὐτῶν ἀρχαιολόγων ζηλώσαντες, ἠσχολήθησαν περὶ τὴν διεκρίνησιν τῆς ἱστορίας τῶν τόπων, ἐνθα οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι οὐχὶ ἀνευ ὠφελείας τῆς ἀνθρωπότητος διατρίψαντες αἰώνας ὅλους, κατέλιπον ἐκ τῶν μνήμην ἀθάνατον, μαρτυρουμένην καὶ ἐκ μνημείων καὶ ἐκ γεωγραφικῶν ὀνομάτων σωζομένων. Ἔως οὗ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ δυναμωθῶμεν εἰς τοιαύτας ἐπιστημονικὰς ζητήσεις κατὰ τὰς ἡμέτερας χώρας καὶ κατὰ τὰς τῶν πάλαι Ἑλλήνων ἀποικίας, εὐπρόσδεκτα λίαν πρέπει νὰ μᾶς εἶναι τὰ τοιαῦτα τῶν βιβλίων. Διὸ καὶ ἐκρίθη σκόπιμος ἡ ἐν τῷ περιοδικῷ τούτῳ συγγράμματι μνεία αὐτῶν. Ὅπως δὲ οἱ δύο οὗτοι Εὐρωπαῖοι, διδάσκαλοι ὄντες γραμμάτων ἀνθρωπισμοῦ κατ' ἐκείνας τὰς ξένας αὐτοῖς χώρας, ἐκτὸς τοῦ κυρίου αὐτῶν ἔργου ἀσχολοῦνται καὶ εἰς τὰ δυσχερέστερα τῶν ἱστορικῶν καὶ γεωγραφικῶν ζητημάτων, οὕτως εὐχόμεθα νὰ πράττωσι καὶ ὅσοι ἐκ τῶν ἡμετέρων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ διδάσκουσι τὴν πολυπλόκην τῶν Ἑλλήνων νεολαίαν καὶ τοιοῦτοι διδάσκαλοι εἶναι παλαιοὶ καὶ ἐν Ῥωσίᾳ καὶ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἄλλοι, καὶ

δύναται τινα ἐκ διαλειμμάτων ἔργα ἐπιστημονικὰ νὰ τελώσιν, ἂν μόνον φροντίζωσι νὰ προκταρτίζωνται ὡς δεῖ διὰ μελετῶν, καὶ μακθάνοντες πρῶτον τὰς ἐγγωρίους γλώσσας νὰ προμηθεύωνται ἔπειτα καὶ τὰ νεώτατα καὶ ἀκριβέστατα περὶ ἐκάστου τόπου ἐνθα διατρέβουσι βιβλία, ἐξ ὧν θέλουσι βλέπειν τί τὸ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης μέχρι τοῦδε γνωσθὲν, καὶ τί τὸ περιμένον ἐτι ἐξ ακρίβωσιν. Εἶθε ἡ εὐχὴ ἡμῶν μὴ μαινῆ ἀτέλεστος!

Ἐν Ἀθήναις, τῇ 17 Ὀκτωβρίου 1857.

Κ.

ΛΟΓΟΣ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΣ

Ἐκφωνηθεὶς ὑπὸ τοῦ Καθηγητοῦ τοῦ Δικαίου

Κ. Γ. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ.

—ο—

Μαθόντες ὅτι ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς Κ. Γ. Μαυροκορδάτος ἤρξατο καὶ κατὰ τὴν παροῦσαν χειμερινὴν ἐκατημέριαν τῆς διδασκαλίας τοῦ Δικαίου διὰ εἰσαγωγῆς ἐμφανιούσης τὴν περὶ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὸν ἑλληνα συγχρότως λόγον δεινότητα τοῦ ἀνδρός, ἐζητήσαμεν καὶ καταγραφίσαμεν αὐτὴν ἐνταῦθα χάριν τῶν ἀναγνωστῶν, ὡς ἀνέχειν τινα τοῦ ἐπίσης εἰσαγωγικοῦ λόγου τοῦ καθηγητοῦ τούτου, ἐν εὐημοσιεύσαμεν ἐν τῷ φυλλάδιῳ, 59.

—ο—

Φίλοι Ὀμιληταί!

Ὅριον ἔθετο ὁ Θεὸς ἀναμέσον τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀναμέσον τῆς ἀδικίας· καὶ δὴ τὸ δίκαιον, θεῖον τυγχάνον ἀπαύγαγμα, τῶν ἀνθρωπίνων ἔργων ὑπερέχει, καὶ τῆς τε ἀτομικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς τῶν λογικῶν ὄντων ὑπάρξεως ἀφρευκτος ὅρος καθέστηκε, καὶ τῶν τε ἀνθρώπων καὶ τῶν ἐθνῶν ἡγεῖται, ἡμέρας μὲν ἐν σκόλῳ νεφέλης, τοῦ δεῖξαι αὐτοῖς τὴν ὁδὸν τῆς δὲ νύκτα ἐν σκόλῳ πυρός, τοῦ φαίνειν αὐτοῖς.

Βύθνωμόως τοίνυν οἱ ἄνθρωποι ἐκ Θεοῦ εἰλησέναι ὁμολογοῦμεν τὰς ἐντολάς, αἷς ὑπέκειν ὀφείλομεν, ὅπως αὐτοὶ τε ὄμεν εὐτυχεῖς καὶ ἐν τῷ νῦν αἰῶνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, καὶ τὰ πρὸς εὐδαιμονίαν τοῖς πλησίον ἡμῶν μετὰ θυμῆος παρέχωμεν· καὶ γὰρ ἐπαγαλλόμεθα εὐχόμενοι πάντις ὅτι ἐκ Θεοῦ τὸ δίκαιον ἀπεθεζόμεθα, καὶ προθύμως τοῖς ἐντάλαμασι τοῦ πλάστου ἡμῶν ὑποτασσόμεθα, ἐγκλωπιζόμενοι μάλιστα ὅτι θεῖαις ἐντάλαμασιν, οὐχὶ δὲ βουλήσει ὑπέκομεν θνητῶν, ὧν οἱ λογισμοὶ πάντες δειλοὶ, καὶ αἱ ἐπίνοιαι ἐπισηραλεῖς.

Ἄλλ' ἐὰν ἐγκώψωμεν τῇ ἱστορίᾳ, Διόσκου καὶ Σόλωνος καὶ Λυκούργου, νόμους καὶ ῥήτρας ἐφ' ἑκάστῳ ἔθνεϊ τιθέντας, ἀνευρήσομεν, ὅλους δὲ θεσμῶν ὀρμητοὺς καὶ νόμων σωρείας κατιδόντες, ὁμολογήσομεν πάντως τὴν ἀδιάλειπτον τοῦ ἀνθρώπου ἐπιμύθεσιν εἰς τὰ πρὸς διοργάνωσιν τῶν κοινωνιῶν τείνοντα, καὶ ἐστὶ δίκαιον τοῦ θεοῦ δικαίου παρεκκλίνον ἀνακράζομεν· ἐνθεν τοι ἔσωθεν μὲν τὸ θεῖον δίκαιον ἐπιγινώσκοντες, ἐξωθεν δὲ τὸ ἀνθρώπινον δίκαιον διδασκόμενοι, τὸ τε φυσικὸν καὶ τὸ θετικὸν κερτέ-

χομεν ἅμα δίκαιον· ἐκ δὲ τοῦ συνόλου ἀμφοτέρων τούτων ἢ ἐν γένει ἐπιστήμη τῶν νόμων προκύπτει.

Νόμος μὲν οὖν καλεῖται τὸ ἐπιτασσόμενον ἡμῖν παρὰ τοῦ πρῶ· ὃν ὑπακούειν ὀφείλομεν· δίκαιον δὲ ἢ τῶν νόμων ἐπιστήμη· εἴθ' οὕτω τὸ δίκαιον εἰς φυσικὸν καὶ θετικὸν διήρηται· καὶ φυσικὸν μὲν δίκαιον τὸ σύνολον κέκληται τῶν πρὸ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους νόμων, οὗς ὁ δημιουργὸς τοῦ παντός ἔθετο· θετικὸν δὲ δίκαιον τὸ σύνολον ἔχουσε τῶν παρὰ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰς χρεῖας τῶν κοινωνιῶν τεθειμένων νόμων· καὶ ἀρχικὸς μὲν καὶ θεῖος τύπος τοῦ δικαίου τὸ φυσικὸν τυγχάνει δίκαιον, ὁ δ' ἐπιγεγόμενος καὶ ἀνθρώπινος τοῦ δικαίου τύπος τὸ θετικὸν ἐστὶ δίκαιον.

Ἄλλ' ὅτι περὶ ἡ πόλις τὸ θετικὸν καθίστησι δίκαιον, μὴ νομίσητε, ὅτι αὕτη τὸ ἀρχέγονον φυσικὸν δίκαιον ἀποκλείει καὶ ἀποσοβεῖ, καὶ τοὺς πολίτας ἀπομανθάνειν καταναγκάζει τὴν ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ἐγγεγραμμένην νομοθεσίαν, οὐ μέλει, ἀλλὰ πνεύματι Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλατῆι λιθίναις, ἀλλ' ἐν πλατῆι καρδίας σαρκίνας· τούναντίον ἐξ ὧν ἐροῦμεν ὑμῖν δῆλον γενήσεται ὅτι οὔτε αὐτοτελεές, οὔτε μὴν ἰδιόρρυθμον τὸ θετικὸν ἐστὶ δίκαιον, ἀλλ' ὅτι τοῦτο ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἡδρασταὶ καὶ ἐστήρικται, μᾶλλον δ' ὅτι τὸ θετικὸν δίκαιον αὐτὸ τοῦτό ἐστι τὸ φυσικὸν δίκαιον, κατὰ τὰς κοινωνικὰς χρεῖας μικρὸν ἀλλοιοῦμενον διὰ τὴν ἀνθρωπίνην ἀσθένειαν· ἐν γὰρ ἐστὶ δίκαιον τὸ δεδομένον ἀνωθεν· διὸ καὶ καλῶς εἰρηται ὅτι οὐχ ὑπάρχει δίκαιον κατὰ τοῦ δικαίου, *Il n'y a pas de droit contre le droit*· ἀναγγραφομένης οὕτω τῆς προϋπάρξεως ἀρχῶν αἰώνιων, καὶ ὑποδεικνυμένου τῷ ἀνθρώπῳ ὅτι καὶ ἐν αὐτῷ τῷ νομοθετεῖν τῷ θεῷ ὑποκλίνεσθαι οὕτως ὀφείλει νόμῳ· τοῦτο ἐποίησαν οἱ περιώνυμοι ἐκεῖνοι ἄνδρες οἱ ἐν νομοσχεδίῳ τὸν γαλλικὸν πολιτικὸν κώδικα τοῖς νομοθεταῖς παρεστήσαντες· ἤρξαντο γὰρ τῶν εἰσαγωγικῶν τοῦ κώδικος τούτου διατάξεων διὰ τῶν ἐξῆς· *Il existe un droit universel et immuable, source de toutes les lois positives: il n'est que la raison naturelle en tant qu'elle gouverne tous les hommes.*

Ἄλλ' ἰδοὺ πῶς καὶ ὁ Κικέρων τὸ φυσικὸν ἐπίστα δίκαιον· *Est non scripta, sed natura lex, quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus; ad quam non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti sumus.*

Οὕτω τοίνυν καὶ πρὸ τοῦ χριστιανισμοῦ τὸ φυσικὸν ὁμολόγητο δίκαιον, καὶ τοῦτο παγκόσμιον καὶ ἀμετάβλητον παρ' αὐτῶν τῶν ἐθνικῶν ἀνεκρύτατο, ὡς ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ ἀρμόζον· ἀλλ' οὖν τὸ θετικὸν δίκαιον, *jus civilis*, οὐδὲ παγκόσμιον, οὐδ' ἀμετάβλητόν ἐστι· δημιουργήμα γὰρ ἀνθρώπων τυγχάνον, ἐπιχώριον ἐστὶ, καὶ ἅμα τοῖς χρόνοις καὶ ταῖς περιστάσεσι συμεταβάλλεσθαι εἴωθε· μόνος γὰρ ὁ παντοκράτωρ Θεός, ὁ δεσπότης